

Handreiking verplegen en verzorgen in de coronacrisis

In de coronacrisis wordt er veel gevraagd van verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten. De gebruikelijke verpleging en verzorging wordt complexer, omdat er risico is op besmetting. Deze besmetting kan van de zorgverlener naar de patiënt¹ over worden gedragen, van patiënt naar de zorgverlener en er kan kruisbesmetting via de zorgverlener plaatsvinden. Dit vraagt om een andere manier van werken met goede persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM). Onderzoek laat zien dat gedegen kennis over de besmetting en het juist gebruik van PBM angst (en mogelijk negatieve impact nadien) vermindert. Samen met frequent handen wassen, draagt kennis ook daadwerkelijk bij aan het verkleinen van het risico besmet te raken (Zhou et al, 2020). Via deze link is een overzicht te vinden over welke PBM wordt aanbevolen in het ziekenhuis <https://www.rivm.nl/documenten/wip-richtlijn-persoonlijke-beschermingsmiddelen-zkh>, buiten het ziekenhuis <https://lci.rivm.nl/covid-19/PBMbuitenziekenhuis> en specifiek in de thuiszorg <https://lci.rivm.nl/PBM-thuiszorg>

Kennis, het juist gebruikt van PBM en frequent handen wassen zijn dus van het grootste belang om besmetting te voorkomen en angst voor een besmetting te reduceren.

Van verpleegkundig specialisten mag worden verwacht dat zij collega verzorgenden, verpleegkundigen, maar ook begeleiders in de VGZ of GGZ uitleg geven en ondersteunen om deze nieuwe manier van werken eigen te maken.

Deze handreiking gaat over verpleegkundige interventies. Het is daarbij altijd zaak om in overeenstemming met de patiënt en naasten een keuze te maken. Er moet rekening worden gehouden met de voorkeur van patiënt en naasten, maar ook met diens gezondheidssituatie en omgevingsfactoren. De Nursing Interventions Classification (NIC) kan hierbij behulpzaam zijn. Veelvoorkomende en/of bruikbare interventies zijn geselecteerd en voorzien van de bijbehorende code. Bij iedere interventie en code behoren acties, vanwege de leesbaarheid wordt volstaan met de beschrijving van een aantal acties, de code en de interventie. Aanvullende acties kunnen worden ingezien via <https://www.bsl.nl/app-nic/> (betaald) of via het gratis te downloaden boek <https://docplayer.nl/58802991-Verpleegkundige-interventies-vertaling-van-nursing-interventions-classification-nic-dutch-edition-from-bohn-stafleu-van-loghum.html>. Niet alle bij de betreffende code genoemde acties, zijn geschikt voor alle patiënten. De expertise van de verpleegkundige, in samenspraak met de patiënt, is hierbij leidend.

---

¹ N.B. Waar 'patiënt' of 'patiënten' staat, kan ook 'cliënt(en)' of 'bewoner(s)' gelezen worden, en waar 'hij' staat kan ook 'zij' gelezen worden.

Verpleegkundige interventies komen het beste tot hun recht indien zij in een cyclisch proces van klinisch redeneren worden gebruikt op basis van verpleegkundig diagnoses en van tevoren vastgestelde verpleegkundige uitkomsten. Hiervoor kunnen de NANDA voor verpleegkundige diagnostiek en de Nursing Outcomes Classification (NOC) voor verpleegkundige uitkomsten gebruikt worden.

De handreiking gaat in op verplegen en verzorgen in isolatie, ondersteunen bij ademhaling, zorg bij beademingsontwenning, coping en levensvragen, informatie voor patiënt/familie en de evaluatie. Deze handreiking is aanvullend op andere richtlijnen en werkprocedures, en volgt erkende verpleegkundige interventies. Deze handreiking komt niet in de plaats van andere richtlijnen en werkprocedures.

Verplegen en verzorgen in isolatie

- Ga na of verplegen in isolatie op dit moment noodzakelijk is (*NIC 6540, infectiepreventie*).
- Ga na welke isolatiemaatregelen van toepassing zijn (*NIC 6540, infectiepreventie*).
- Ga na of alle zorgverleners goed op de hoogte zijn van de juiste toepassing van isolatiemaatregelen (*NIC 6540, infectiepreventie*).
- Bespreek met de patiënt dat verplegen in isolatie op dit moment noodzakelijk is, en dat jij dit niet kunt veranderen (*NIC 6540, infectiepreventie*).
- Ga na of de patiënt je met persoonlijke beschermingsmiddelen (mondkapje/spatbril) goed kan zien of horen (*NIC 4975, bevordering communicatie bij gehoorbeperking; NIC 4978, bevordering communicatie bij visuele beperking*).
- Besef dat de zorgrelatie anders tot stand komt door het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (*NIC 5000, opbouw therapeutische relatie*).
- Besteed (extra) aandacht aan omstandigheden die je wel kunt veranderen: de favoriete zeep, , een prettige geur tijdens de verzorging (*NIC 1801, ondersteuning persoonlijke verzorging [wassen/hygiëne]; NIC 1330, aromatherapie*).
- Besteed (extra) aandacht aan de omgeving van de cliënt om een optimaal comfort te bevorderen: een foto van een geliefde in het zicht, prettige muziek aan (*NIC 6482, omgevingsregulering; comfort*).
- Bespreek dat het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen niet maakt dat je de patiënt minder vaak zult bezoeken dan nodig is. Wel probeer je het aantal bezoeken op een dag (indien van toepassing) te clusteren (*NIC 4920, actief luisteren; NIC 5328, luisterbezoeken; NIC 5340, aanwezig zijn*).
- Het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen maakt het mogelijk dat je per bezoek (in vergelijking met situaties waarin geen isolatie wordt toegepast) langer op de kamer van de patiënt aanwezig kunt zijn. Gebruik deze tijd om maximaal met de patiënt in gesprek te gaan. Bespreek ook onderwerpen die niet met covid-19 te maken hebben. De patiënt uit het thema van de ziekte tillen, is een belangrijke kwaliteit van verpleegkundigen en verzorgenden (*NIC 4920, actief luisteren; NIC 5328, luisterbezoeken; NIC 5340, aanwezig zijn*).
- Weet hoe/wanneer de noodzaak voor isolatiemaatregelen geëvalueerd worden (*NIC 6140, infectiepreventie*).
- Besef dat handelingen door zorgverleners met persoonlijke beschermingsmiddelen beangstigend kunnen zijn. Non-verbale communicatie is minder goed mogelijk. Maak dit bespreekbaar (*NIC 5820, angstreductie*).
- Spreek af hoe de patiënt kan aangeven dat de handeling (tijdelijk) moet stoppen bij angst of om een andere reden (*NIC 5618, voorlichting procedure/behandeling*).

Ondersteunen bij ademhaling

- Help de patiënt in een goede houding om een optimale ventilatie te bevorderen (*NIC 3140, ademhalingsbeleid*)
- Zorg voor een adequate vochtinname om een optimale vochtbalans te waarborgen (*NIC 3140, ademhalingsbeleid*)
- Moedig de patiënt aan eventueel aanwezig sputum op te hoesten of zuig de mond en keelholte uit (*NIC 3140, ademhalingsbeleid*)
- Wees alert op (dreigende) respiratoire insufficiëntie (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)
- Help de patiënt te communiceren (bv met pen en papier of toetsenbord) (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)
- Neem zo nodig maatregelen om de patiënt te kalmeren (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)
- Controleer geregeld de aansluitingen van het beademingsapparaat, de beademingsdruk en het ademgeruis (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)
- Dien vocht toe om uitdroging te voorkomen (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)
- Verzorg geregeld de mond (*NIC 3300, kunstmatige beademing*)

Zorg bij beademingsontwenning

- Zorg ervoor dat de patiënt gevoel van controle houdt over het proces van beademingsontwenning (*NIC 3310, beademingsontwenning*)
- Zorg ervoor dat de patiënt tijdens de onbeademde perioden niet gesedeerd is (*NIC 3310, beademingsontwenning*)
- Sluit bij oververmoeidheid van de ademhalingsspieren de beademing weer aan (*NIC 3310, beademingsontwenning*)
- Stel een schema op van zorgmoment en onbeademde perioden (*NIC 3310, beademingsontwenning*)
- Blijf bij de patiënt tijdens moeilijke perioden en ondersteun hem (*NIC 3310, beademingsontwenning*)

Coping/levensvragen

- Bespreek met de patiënt zijn dagstructuur. Bespreek welke sociale contacten wegvallen door de coronacrisis (of de opname) en bespreek welke mogelijkheden hiervoor in de plaats kunnen komen (*NIC 6480, omgevingsregulering*).
- Bespreek de mate waarin de patiënt angstig is door (verdenking op) het coronavirus. Bespreek in welke mate deze angst wel/niet reëel is. Het bespreekbaar maken van angst is een krachtige manier om deze gevoelens voor de patiënt te normaliseren. Angst is soms terecht (*NIC 5820, angstreductie; NIC 5270, emotionele ondersteuning*).
- Bespreek met de patiënt diens perspectief, op grond van de kenmerken van zorgsituatie (medisch, verpleegkundig, sociaal, spiritueel). Een perspectief bieden, plaatst hoop naast angst (*NIC 5310, hoopbevordering*).
- Bespreek de mate waarin levensvragen bij de patiënt in deze tijden (extra) een rol spelen. Bied je hulp aan bij het bespreekbaar maken hiervan, of het zoeken van een voor de patiënt geschikte raadsman, bijvoorbeeld in de vorm van een geestelijk verzorger of een religieus of humanistisch raadsman (*NIC 5420, spirituele ondersteuning*).

Informatie voor patiënten/familie

- Maak afspraken met patiënten over de informatievoorziening. Juist nu is het belangrijk dat patiënten weten wie hun eerste verantwoordelijke verzorgende/verpleegkundige (evv'er) en wie hun regiebehandelaar is (*NIC 7320, casemanagement*).
- Creëer ruimte voor de evv'er en de regiebehandelaar om de patiënt te informeren. Ook dit is een belangrijk onderdeel van goede zorg, juist nu patiënten geïsoleerd verpleegd worden (*NIC 7320, casemanagement*).
- Bespreek met de patiënt en de naasten (wettelijk vertegenwoordiger en/of familie, sociale contacten) waarom het bezoekbeleid is aangepast (*NIC 7560, bezoekbeleid*).
- Maak afspraken met de wettelijk vertegenwoordiger (vaak familie of naasten genoemd) over de informatievoorziening. Bijvoorbeeld door de afspraak te maken dat de evv'er wekelijks contact opneemt en een stand van zaken rondom het behandelplan/zorgleefplan geeft (*NIC 7320, casemanagement*).
- Zorg dat familie zich betrokken voelt. Kijk samen naar de mogelijkheden, bijvoorbeeld door videobellen, brieven, het versturen van een pakketje met inhoud, het ophangen van een spandoek dat de patiënt kan zien of communicatie door open vensters. Houdt hierbij de richtlijnen van het RIVM in acht (*NIC 7110, bevordering familiebetrokkenheid; NIC 7040, mantelzorgondersteuning*).

Evaluatie

- Neem actief deel aan de evaluatie van de genomen maatregelen (*NIC 8840, bevolkingsramp; NIC 7970, bijdragen aan de ontwikkeling van gezondheidsbeleid; NIC 7460, bescherming patiëntenrechten*).

Bronnen

- Bulechek, G., Nutter, H.K., Dochterman, J.M., Wagner, C.M. (2018). *Nursing Interventions Classification*. St. Louis: Elsevier.
- Zhou, M., Tang, F., Wang, Y., Nie, H., Zhang, L., You G., Zhang, M. (2020). Knowledge, attitude and practice regarding COVID-19 among health care workers in Henan, China. *The journal of hospital infection*. [Epub ahead of print]. doi: 10.1016/j.jhin.2020.04.012
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, www.rivm.nl, geraadpleegd op 29-4-2020